

Kocaeli Üniversitesi

Akademik Etik İlkeler



Kocaeli Üniversitesi
2008

İçindekiler

Önsöz.....	3
Araştırma Etiği.....	4
Çevre Etiği.....	6
Akademik Dış İlişkiler Etiği.....	13
Öğrenci Etiği.....	17
Üniversite Yaşamı Etiği.....	19
Kaynaklar.....	43

ÖNSÖZ

Çağdaş anlamıyla ilk üniversitenin kurulmasının üzerinden yaklaşık bin yıl geçti. Bu örnekten hareketle, bilginin toplum için özel önem kazandığı her ülkede üniversiteler açıldı. Zamanla bunların sayıları arttı. Üniversiteler bilginin toplandığı ve tekrar dağıtıldığı merkezler oldu. Kuşkusuz öncelerde sınırlı sayıda üniversite, sınırlı sayıda çok iyi yetişmiş hoca ve sınırlı sayıda öğrenci vardı. Bu halleriyle üniversiteler elit öğretim kurumlarıydı ve üniversiteli olmak bir ayrıcalıktı.

Üniversiteler, bir bilim/bilgi alanını en iyi bilen uzmanların hocalık yaptığı, bilgiyi genç kuşaklara aktardığı ve genç kuşakların da bu bilgiyi daha ileri götürmesinin beklediği kurumlardır. Üniversitelerde işleyişin nasıl olacağına ilişkin yazılı kuralların olmasının yanı sıra bir de “gelenek” başlığıyla anılabilecek yazılı olmayan kurallar vardır. Geçmişteki küçük halleriyle üniversitelere geleneğin yerleşmesi de kolaydı. Asıl olarak üniversiteye ruhunu kazandıran da bu “gelenek”tir. Bunlar, henüz üniversitelerin küçük yapılar olduğu dönemlerde, her üniversite mensubunun bilgisi dâhilindeydi. Üniversite öğretiminin kitlesel bir hal alması ve hoca sayısının da buna paralel olarak artması bu “geleneğin” yer yer unutulmasına da yol açabildi. Bu unutilan “gelenek” içinde, üniversite kavramının kendiyile birlikte taşıdığı, üniversitenin olmazsa olmazı olan etik ilkeler de yer alıyor. Bu etik ilkeler, uzun bir geçmişin tecrübesinden imbiklenerek günümüze gelmiştir. Bunlar, bir öğretim kurumunun üniversite adıyla anılmasını sağlayan asıl nedenler arasındadır.

İşte bu kitapçık etik ilkelerin hatırlanması ve ilişkilerin bu ilkelerle düzenlenmesine bir katkı olur düşüncesiyle hazırlandı. Kitapçığın bu amaç için uygun bir araç olmasını umuyoruz...

Kocaeli Üniversitesi Akademik Etik İlkeler

I. Araştırma Etiği

Temel İlkeler

- a. Bilimsellik ilkesi: Veriler, bilimsel yöntemlerle elde edilir. Bunların değerlendirilmesi, yorumu ve kuramsal sonuçların elde edilmesinde de bilimsel yöntemlerin dışına çıkılmaz ve sonuçlar saptırılmaz. Elde edilmemiş sonuçlar araştırma sonuçlarıymış gibi gösterilemez.
- b. Bilimsel araştırmalarda “yaşama saygı” ve “deneklere/ danışılanlara zarar vermeme” ilkesi: Araştırmalarda deneklere ve araştırmaya ya da sanatsal etkinliğe konu olan her türlü doğal veya kültürel varlığa zarar vermemek esastır. Denekler ve danışılanlar olası riskler konusunda açık biçimde bilgilendirilmeli ve deneye/incelemeye katılım kararının etki ve baskı altında olmaksızın özgürce verilmesi ilkesine uymaya zen gösterilmelidir. Deneyin/incelemenin deneklere, deneyi yapacaklara, çevreye, hayvan ve insan sağlığına, kültür varlıklarına zarar vermemesi esastır.
- c. Olası zararlı/risk içeren uygulamalar konusunda toplumu ve ilgilileri bilgilendirme ve uyarma ilkesi: Araştırmacılar, sanatçılar ve yetkililer, yapılan bilimsel araştırma ve sanatsal çalışmaların sonuçları ile ilgili olarak olası zararlı uygulamalar konusunda toplumu bilgilendirilmelidir.

dirmek ve uyarmakla yükümlüdür.

d. Araştırmalara katılmama özgürlüğü ilkesi: Araştırmacılar, kendi bireysel kanılarına göre zararlı sonuçlara ve/veya onaylamadıkları uygulamalara yol açabilecek araştırmalara ve/veya açıklamalara katılmama hakkına sahiptir. Hiçbir araştırmacı belirli bir görüşü, düşünceyi ya da eylemi desteklemeye, savunmaya, dile getirmeye veya toplu açıklamalara katılmaya zorlanamaz.

e. Araştırmalarda akademik özgürlük ilkesi: Bu etik ilkelere aykırı olmadığı sürece araştırmalara ve sanatsal çalışmalara karışılmaz ve bunlar engellenemez. Buna karşılık araştırmacılar ve sanatçılar araştırma konu ve yöntemlerini belirlerken özellikle üniversitenin bütçe uygulama ilkeleri doğrultusunda ve yerel veya küresel duyarlılık gerektiren konularda özenli ve sorumlu davranır.

f. Toplum ve insanlık karşısında sorumluluk ilkesi: Bilimsel ve sanatsal çalışmalar, düşünsel mülkiyet ve kullanım hakları saklı kalmak koşuluyla, insanlığın ortak malıdır. Bu nedenle, araştırma ve sanatsal çalışmaların içeriğinin toplum, insanlık ve çevre yararını ilgilendiren hiçbir bölümü gizlenemez, değiştirilemez, çarpıtılamaz ve yasaklanamaz.

g. Ortak ve bireysel sorumluluk ilkesi: Araştırmacı ve sanatçılar bu ilkelere uyulmasından gerek ayrı ayrı gerekse birlikte sorumludur. Üniversite topluluğu bu ilkelerin gözetilmesini varlık nedeni sayar.

II. Çevre Etiği*

Çeşitli etik kurullarında ele alınan kavramlar arasında, etik kurullarının yürütülmesinde dikkate alınması gereken en önemli nokta, akademik etik konusudur. Gerçekte çevre, bilim ve teknoloji uygulamalarının ahlaki yönleri, gelecekte bilim ve teknoloji çalışmalarının birarada yürütülebilmesinde ince bir çizgi oluşturmaktadır.

Etik İlke ve Kuralları

Çevre bilimi ve teknolojileri uygulamalarında göz önüne alınan etik ilkelerinden ilki, gerekli değerlendirme için yetkili kişilerin tespittir. Çevresel uygulamalar için gerekli değerlendirme; ekolojik ve çevresel hayatın kalite ve güvenliğini arttırmak amacı ile bilimsel beceri, bilgi ve mühendislik yeteneklerini uygulayabilecek, bu konularda sorumluluk ve yetki sahibi kişilerce yapılmalıdır. Öğretim görevlilerinin/üyelerinin/araştırmacıların davranış ve yönetimlerinde uygulamaları gereken temel ilkeler; araştırmalarında çevre bilincini meslektaşları, yararlanıcıları ve diğer kişiler açısından adil, dürüst ve güvenli yaklaşımları kapsayan etik uygulamalarını içermektedir. Her bir faaliyeti sosyal, kültürel, ekonomik, çevresel ve güvenlik açılarından ele alarak, uzun dönemli gereksinimlerin karşılanabilmesi için dünyadaki mevcut kaynakların en etkili şekilde kullanımı için gayret gösterilmelidir.

Bu amaçla öncelikli konuların belirlenmesinde, ilk olarak her bir kurul üyesinin değerlendirmeye dahil edilmesini istediği konular etik kurulu tarafından saptanacaktır. Bunun dışında çalışma kapsa-

*Bu bölümde Prof. Dr. Güney Kocasoy tarafından hazırlanmış metin kısaltılarak kullanılmıştır.

mında dikkate alınması gereken diğer önemli konular; kurul üyelerinin üniversiteye karşı sorumlulukları, yönetim ve toplumsal sorumlulukları ve çevresel etik konularına ilişkin üniversitenin anlayış ve beklentileridir.

Daha sonraki aşama, belirlenen konuların bir listesinin hazırlanması ve bu konuları kapsayacak şekilde araştırmaların yürütülmesidir. Kurul üyelerince belirlenen etik kurullarının en önemli bileşenlerinin saptanması ile bir bütün olarak bu unsurlara odaklanması sağlanabilir. Değişik ülkelerin genel etik kuralları göz önüne alınarak ve karşılaştırılarak hazırlanmış genel etik konularının türleri aşağıda verilmiştir:

- Doğruluk, dürüstlük ve güvenilirlik değerleri
- Yararlanılabilir etik ilkeleri
- Güvenlik, sağlık ve toplum refahı
- Çevre korunması
- Mevcut kaynakların tedbirli kullanımı ve korunması
- Olumsuz çevresel etkilerin azaltılması
- Çevre kanun ve yönetmeliklerine uygunluk
- Mevcut çevre kanunlarından daha başarılı bir düzenleme yapılması
- Uygulanan standartlar, yönetmelik ve kanunların bilinmesi ve bu şekilde kanunlar nezdinde gizliliğin kaldırılması
- İş ortamlarındaki sağlık ve güvenlik koşullarının iyileştirilmesi
- Uzmanlık ve yetenek alanları dahilinde çalışmalar yürütme
- Özenli ve dikkatli uygulamalar gerçekleştirme
- Gizlilik
- Süregelen bireysel yeterlilik
- Bilgi dağarcığının geliştirilmesi
- Ödenmesi gereken krediler

- Proje ve faaliyetlerin sosyal ve çevresel sonuçlarının bilincinde olma
- Objektif ve doğru bir şekilde çevresel sorunların halka açıklanması
- Topluma hizmet
- Üzerinde mutabık kalınan ücretler, yeterli maaşlar
- Sadece yürütülen ve denetlenen faaliyetlerde söz sahibi olunması
- Sorumlulukların koordinasyonu

Çevre Etiğinin Kapsamı

Çevre etiği, çevre bilim ve teknolojilerinin geliştirilebilmesi için sürdürülebilir bir kalkınma ihtiyacı üzerinde durmaktadır. Bu konuda gerçekleşmesi çok zor aşırı yaklaşımlar yerine dengeli yaklaşımların benimsenmesi ile, toplum ihtiyaçlarını karşılayabilecek gelişmelerin gerçekleştirilmesi mümkündür. Ekonomik koşulların çevre bilim ve teknolojiler ile bütünleştirildiği bu yaklaşımların planlanmasında ve uygulanmasında yenilikçi ve yaratıcı bireylere ihtiyaç duyulmaktadır. Daha geniş anlamı ile, bireyler yaratıcı ve yenilikçi olmalarının yanında, çevrelerindeki insanları bu yeniliklerle çevresel açılardan gerçekleştirecek ilerlemeler konusunda bilgilendirerek, geleceğin şekillendirilmesinde üzerlerine düşen sorumluluklarını daha bütünsel bir konuma getirmelidirler. Geliştirilmesi gereken başlıca konular;

- Toplum sağlığı, güvenliği ve refahı,
- Ekolojik, fiziksel, kimyasal ve biyolojik çevre,
- Risk minimizasyonu ve yönetimi
- Sosyal ve kültürel değerlerdir.

Çevre bilim ve teknolojileri açısından öğretim elemanları/araştırmacılar:

- Yürüttükleri çalışmalarda toplum sağlığı, güvenliği ve çevre kalitesini en üst düzeyde tutmalıdırlar.
- Gayretli ve dikkatli bir tutum içerisinde sadece etkin ve bilgili oldukları konularda çalışmalı ve araştırmalarını uygulanan ilgili kanun, yönetmelik ve standartları sağlayacak şekilde gerçekleştirmelidirler.
- Güvenilir öneri ve kararlara ulaşabilmek için, mevcut kaynakların ve enerjinin en etkili şekilde kullanımı ve korunumunu da sağlayacak şekilde, proje ve faaliyetlerinin sosyal ve çevresel etkilerini dikkatle incelemelidirler.
- İşverenleri ve yararlanıcıları açısından güvenilir bir temsilci olacak şekilde davranmalı, gizliliği sağlamalı ve engellenemeyen anlaşmazlıkların dışındaki çıkar çatışmalarını mümkün mertebe önlemeye çalışmalıdırlar.
- Sağlık, güvenlik ve sosyal refah yönlerinden, üniversite ve toplum için tehlike yaratabilecek her türlü faaliyet, karar ya da uygulamayı uygun şekilde rapor etmelidirler.
- Bu konularla ilgili biliçlendirme işlemini üstlenmeli, mevcut akademik bilgi düzeyini arttırmak için gayret göstermeli ve diğer öğretim görevlilerini/üyelerini/araştırmacılarını da bu şekilde davranmaya teşvik etmelidirler.
- Faaliyetlerinin eğitim ve uygulama aşamalarında, çevresel sorumluluklar, taahhütler ve ahlak kanunlarının gelişimine ve ilerlemesine destek olmalı, sorumlulukları dahilinde topluma karşı sosyal bilinci arttırmalı ve öğretim elemanları arasında etik kuralları prensiplerinin paylaşım ve iletişimini teşvik etmelidirler.

Çevre Etik Kurulu üyelerinin önerilen projelerde değerlendirmesi gereken konular aşağıda özetlenmiştir. Etik kurulu üyeleri:

- Projenin sadece uygulama aşamasında değil, projenin daha ilk planlanma aşamalarında çevresel açılardan masrafsız tedbir ve önlem-

lerin alınmasını sağlamalı.

- Çevresel değerlendirme sürecinin herhangi bir çalışmanın henüz başlangıç aşamasında uygulamaya başlanmasını ve çevre yönetimlerinde projeler için temel olabilecek bir yaşam döngüsü analizini sağlamalı.
- Çevre korumasını, projenin gelişimi sırasında entegre bir bölüm olarak ele almalı.
- Çevre bilim ve teknolojileri, proje önerilerinin değerlendirilmesinde atık önlenmesini anahtar bir faktör olarak ele almalı (pilot ölçekteki AR-GE çalışmaları ve laboratuvarlardan kaynaklanan atıklar katı, sıvı ya da gaz halde bulunabilirler).
- Faaliyet kapsamındaki atıkların kaynakları, türleri ve miktarlarını belirleyerek mümkün olan durumlarda bu atıkların üretiminin önlenmesi ve minimizasyonunu sağlamalı.
- Atık üretiminin önlenemediği durumlarda geri dönüşüm, iyileştirme ve geri kazanma yöntemleri ile atık miktarının azaltılmasını sağlamalı.
- Atık minimizasyonunun önemini bilmeli ve kaynakta atık üretiminin önlenmesi ve azaltılması için çaba harcamalı.
- İlgili çevre kanunlarına, tüzük ve yönetmeliklere uymalı, toplumun yararına olacak şekilde ilave çevresel korumaları destekleyerek bu konudaki maliyetleri göz önünde bulundurmali.
- Çevresel anlayışın arttırılması ve uygulamaların geliştirilmesi amacı ile diğer öğretim görevlileri/üyeleri/araştırmacıları ile aktif olarak ortak çalışma konusunda teşvik edilmeli.
- Çevre konularının disiplin ve uzmanlık gerektiren konular olduğunun bilincinde olmalı ve bu nedenle çeşitli araştırma konularında doğrudan ya da dolaylı çevre ile ilişkisi olan projelerin çevre etiği açısından değerlendirilmelerini kapsamlı olarak interdisipliner bir işbirliği içinde ele almalı.
- İlgili konulardaki hakemlerle birlikte sadece uzmanlık ve bilgi alanına giren konularla ilgili sorumluluk almalı ve yetki sahibi olmalı.

- Daha doğru ve kapsamlı bilgiler elde etmek amacı ile çevre konularındaki danışmanlardan fikir ve görüş almalı.
- Planlanmakta olan proje ve girişimlerle ilgili olarak, bilimsel araştırma ve deneyimlere uygun olacak ve sürdürülebilirliği ve kapasiteyi yansıtabilecek şekilde bir kriter listesi geliştirmeli.
- Çevresel ve ekonomik koşulları göz önüne alarak sürdürülebilir bir gelişim ve korunma için masrafsız çözüm ve yaklaşımları belirlemeli ve desteklemeli.
- Çevresel değerlendirme sürecinde sosyal ve ekonomik değerlerin önemini ve yerel, yörel, geleneksel ve kültürel kriterlerin gerekliliğini kabul etmeli.
- Fayda-zarar ve diğer analiz yöntemlerinin ve sürdürülebilir bir kalkınma dahilindeki projelerin uygulanabilirliğinin sağlanması için alternatif planlar sağlayacak teşebbüslerde bulunmalı.
- "Beşikten mezara" yaklaşımı ile (araştırma, dizayn, inşa, uygulama vb. aşamalarda) proje süresince karşılaşılabilecek tüm önemli çevresel etkileri belirlemeli.
- Proje için alternatiflerin değerlendirilmesinde sadece proje değil aynı zamanda çevre açısından da uygun olabilecek seçeneklerin seçimi konusunda teşvik edilmeli.
- Üniversitede laboratuvar ve AR-GE ortamlarından kaynaklanan tehlikeli atıkların uzaklaştırılması için üniversite içinde ilgili kuruluşlarla anlaşarak, atık uzaklaştırılması amacı ile üniversite bünyesinde gerekli sorumlulukları üstlenmeli.
- Faaliyetleri kapsamında zararlı herhangi bir çevresel etkinin belirlenmesi durumunda kurul olarak üniversite etik kuruluna acil önerilerde bulunmalı.
- Standart ya da yönetmeliklerde dikkate alınmayan kalıcı ve kümülatif olumsuz etkileri göz önünde tutmalı.
- Çevresel açılardan AR-GE projelerinin gelişimi ve değerlendirilmeleri için gerekli dökümanları sağlamalı.

- Gerçekleştirilen faaliyetlerin üniversite içerisindeki çevre bilincini arttırmadaki potansiyel etkilerinin bilincinde olmalı.
- Çok çeşitli AR-GE projeleri sonucu oluşabilecek atıklardan kaynaklanan olası olumsuz etkilerle ilgili bilgi paylaşımı konusunda desteklenmeli.
- Çevre bilimlerini teorik ve teknolojik çevresel araştırmalarla birlikte uygulayabilmek için disiplinler bir çalışma yürütmesi konusunda teşvik edilmelidir.

III. Akademik Dış İlişkiler Etiği

Akademik Dış İlişkiler Etik İlkeleri

Akademik dış ilişkiler etik ilkeleri, öğretim elemanı, öğrenci ve her kademede çalışan personeli bağlayıcıdır. Akademik Dış İlişkiler Etiği, üniversitenin bölüm, enstitü, araştırma merkezi ve diğer tüm birim ve programlarının üniversite dışındaki tüm kişi ve kuruluşlarla yapacağı işbirliklerinde, eğitim/ danışmanlık / uzmanlık / laboratuvar hizmetlerinin verilmesinde ortaya çıkabilecek etik sorunları, saptanmış akademik dış ilişkiler etik ilkeleri doğrultusunda incelenir. Söz konusu ilkeler, insan hakları, toplum yararı ve insan sağlığı açısından üniversitenin işlevleri ve sorumluluklarıyla bağdaşmayacak, yasa ve yönetmeliklerce kapsanmamış tavır ve davranışları engellemeye yöneliktir. Üniversitenin birimlerinin ve çalışanlarının, tüm akademik etkinliklerinde olduğu gibi üniversite dışı kişi ve kurumlarla ilişkilerinde ve işbirliklerinde de bu ilkeler doğrultusunda hareket etmeleri beklenir. Bu beklenti, üniversite ile resmi bağı olmasa bile, üniversitenin ismi ve kaynaklarını kullanarak etkinlik yapan kişi ve kurumlar için de geçerlidir.

I. Akademik Dış İlişkilerin Genel İlkeleri

1. Üniversite dışı yapılan her etkinlikte, üniversitenin toplum içindeki yeri ve saygınlığı korunur.
2. Üniversite dışı etkinlikler kurum ya da kişi tarafından yürütülürken, öğrencilerin eğitimi, diğer öğretim elemanlarının ve akademik birim-

- lerin araştırma eğitim etkinlikleri olumsuz bir biçimde etkilenemez.
3. Dış ilişkilerde bilgi gizliliği gerektiği durumlarda, taraflar bu ilkeye uyar.
4. Gizlilik kapsamında olmayan veri tabanı ve araştırma yönteminde saydamlık gözetilir.
5. Üniversitenin bağımsız öğretim ve araştırma karakteri ve programları üniversite birimlerinin işbirliği içinde bulunduğu dış kurumlar tarafından biçimlendirilemez.
6. Üniversite dışı etkinliklerde toplum sağlığı ve kamu yararı gerek projede çalışan öğretim elemanları, gerekse üniversite tarafından gözetilir. Yürütülen çalışmaların içerikleri kadar işbirliği yapılan dış kurumun diğer etkinlikleri de üniversitenin ilkelerine ters düşemez.
7. Ortak çalışmanın sunum biçiminde açıklık, netlik ve saydamlık ilkesine uyulur.
8. Ortak yayınlar, genel akademik yayın ve araştırma yöntemlerine uyar.
9. Makale ve tüm yayınlarda alınan desteğin kaynağı açıkça belirtilir.
10. Üniversite dışından birey ve/veya kurumlarla ortak olarak yürütülen çalışmalarda üniversitenin fikri mülkiyet hakları korunur.
11. Bireyler/birimler, ilişkide buldukları birey ve/veya kurumlara ait fikri mülkiyet haklarının korunması konusunda özenli davranır.
12. Dış ilişkilerde bulunulan birey ve/veya kurumlarla yürütülen ortak çalışmalarda üniversitenin açık izni ve onayı olmadan reklam yapılamaz. Bu izlenimi verecek yayın, rapor ve/veya duyurular yayımlanamaz.

II. Üniversite Birimlerinin Akademik Dış İlişkileri İle İlgili İlkeler

1. Rektörlükten bölümlere üniversitenin her düzeyde birimi, dış dünya ile ilişkilerinde dış ilişkiler etik ilkelerine uyar.
2. Alınan maddi katkılar, alınma süreci ve koşulları net ve saydamdır.
3. Maddi destek alınan kurumun ve gelir kaynağının saygınlığı tartış-

masız olmalıdır.

4. Alınan maddi katkıda "karşılık/şart" koşulduğunda, bu istemler hiçbir biçimde yapılacak olan akademik etkinliklere müdahale içeremez.
5. Araştırma ve eğitim etkinliklerini, maddi destek veren kurumun aktif ticari/rekabet alanına bağımlı kılan dış ilişkilerden kaçınılır.
6. Maddi ilişkide (aynı ya da nakdi), iki tarafın karar vericileri ve proje çalışanları hiçbir çıkar çatışması içinde olamaz.
7. Dış yardımların alınması ve kullanılmasında, tüm akademik birimlerin arasında denge gözetilmeye çalışılır.
8. Üniversitenin kamu kuruluşları ile olan ilişkileri:
 - a. Devlet ve hükümet kurumlarından alınan fonlar karşılığında, bu kurumlar tarafından baskıyla kabul ettirilmiş, güdümlü izlenimi verecek, akademik özgürlükle bağdaşmayan çalışmalardan kaçınılır.
 - b. Savunma endüstrisi ve askeri konularda yapılacak olan projeler özel bir titizlikle irdelenir, bunların olası sonuçları, kullanım alanları ve saydamlık ilkeleri iyice incelenmeden kabul edilmez.

III. Bireylerin Akademik Dış İlişkileri İle İlgili Etik İlkeler

1. Üniversite bireylerinin gireceği kurum içi ve dışı ilişkiler yürürlükteki yasa ve yönetmeliklere uygun olmalıdır ve bireyler ve birimler tarafından denetlenmelidir.
2. Üniversite bireylerinin üniversite dışı etkinlikleri saydam olmalıdır. Öğretim elemanının üniversite dışındaki çalışmaları üniversite tarafından bilmeli ve gerektiğinde denetlenmelidir.
3. Üniversite bireylerinin üniversite dışı etkinliği, üniversitenin kendi çıkar ve ilkeleri ile çatışmamalıdır.
4. Üniversite bireyleri üniversite dışı etkinliklerinde kendilerine özel çıkar sağlayacak tasarrufta bulunmamalıdır.
5. Üniversite bireyleri, üniversite dışındaki kurumlarla yürüteceği çalışmalarda bilimsel nesnellik ve tarafsızlık ilkelerinden ödün verme-

meli, işbirliği yapılan kurum ya da kişilerin çalışmanın sonuçlarına ilişkin yapabilecekleri müdahaleleri veya yönlendirmeleri kabul etmemelidir.

6. Üniversite bireyleri kişisel görüşlerini basında yansıtma durumunda, demeç ve yazıların üniversiteyi bağlamadığını, kendi görüşleri olduğunu özellikle vurgulamalıdır.

7. Üniversite dışı çalışmayı yapan üniversite bireyleri yapılan çalışmanın sonuçlarını yayımlama hakkına sahiptir. Anlaşmalarda ve protokollerde bu duruma ilişkin açık hükümler bulunmalıdır.

8. Üniversite bireylerinin ve işbirliği yapılan tarafların fikri mülkiyet hakları güvence altına alınmalıdır.

9. Üniversite bireyleri, üniversite dışı etkinliklerinde ve yayınlarında, bilimsel nesnellikle kişisel çıkarları arasındaki çatışmaları ortadan kaldırmalıdır, bu mümkün değilse bu tür yayın, görev ve sorumluluklardan kaçınmalıdır.

10. Üniversite bireyleri yurtiçi veya yurtdışı yayınlarda üniversitenin ad ve saygınlığının korunmasına özen göstermelidir.

11. Üniversite bireyleri tam tarafsız olamayacağı durumlarda hakemlik görevi kabul etmemelidir.

12. Dış kaynaklı projelerde öğrenci ve araştırma görevlilerinin kullanımını saydam olmalıdır.

13. Dış kaynaklı projeler yapan üniversite bireyleri üniversite görevlerine ayıracakları zamana özen göstermelidir.

14. Dış kaynaklı projelerde proje bütçesi açık ve üniversite kurumları tarafından denetlebilir olmalıdır.

15. Dış kaynaklı projeler çerçevesinde alınan tüm cihazların kullanımı ve paylaşımı üniversitenin genel yönetmeliklerine ve akademik ilkelere uygun olmalıdır.

IV. Öğrenci Etiği

Öğrencilerin de görüş ve önerilerine açılacak olan etik standartlar beş ana başlık altında toplanmıştır:

1. Çevre ve ortak kullanım alan ve gereçleri,
2. Öğrenciler arasında şiddet ve taciz,
3. Bilimsel etik (çalıntı ve kopya),
4. Öğrenciler arasında ilişkileri zedeleyen rekabet türleri,
5. Kişisel çıkarlar için üniversite dışında üniversitenin adını kullanarak üniversitenin imajını zedeleyebilecek davranış ve faaliyetler.

Öğrenciler kampüs içerisinde karşılaştıkları genel etiğe aykırı davranışları ve etik kavramının geliştirilmesi konusunda yukarıda belirtilen çerçevede öneri ve şikâyetlerini kurula bildirebilirler. Şikâyet ve öneriler ilgili kurullar tarafından incelenir ve gereken işlem başlatılır.

Etik standartlar yasaklayıcı, cezalandırıcı ve baskıcı (dışarıdan empoze edici) bir zihniyet içerisinde değil, tersine özendirici, bilinçlendirici ve sahiplenici bir şekilde belirlenecek ve ifade edilecektir. Öğrencilerin bu standartlara sahip çıkmalarını sağlamak için aşağıdaki öneriler benimsenmiştir:

1. Çevrenin ve ortak kullanım alan ve gereçlerinin korunması ve geliştirilmesi konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme eğitimlerinin yanında öğrencilerle katılımcı bir bilinçlendirme yöntemi belirlenebilir (ağaç dikme, ortak alanların temizliğine katılma, vb).
2. Şiddet ve tacizin önlenmesi ve özellikle cinsel taciz konusunda bilgilendirme ve bilinçlendirme çalışmaları uzmanlarla işbirliği içerisinde gerçekleştirilebilir.
3. Bilimsel araştırma ve öğrenme etiği konusunda bilinç geliştirmek için bilgilendirme ve bilinçlendirme eğitimlerinin yanında öğretim üyeleri ve öğrenciler beraber çalışabilirler.
4. Ortaklaşa bilincin geliştirilmesi, derslerde ekip çalışmalarının desteklenmesi gibi konularda öğrencilerle birlikte öneriler geliştirilebilir.

Öğrencilere yönelik etik standartlarının geliştirilerek hayata geçirilmesinin aşamaları aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1. Üniversite Yaşamı Etiği alanında oluşturulabilecek bir kurulla koordinasyon içinde belirlenen ana çerçevenin girişte belirtilen süreç içerisinde öğrenci görüş ve önerilerine açılması;
2. Cinsel taciz, çevre ve enerji tüketimi, bilimsel etik ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık, psikoloji gibi alan uzmanlarının katılımıyla bilgilendirme seminerleri düzenlenmesi;
3. Eğer var ise Üniversite Yaşamı Etik Kurulu'nun belirlediği çerçevenin bilgilendirme seminerlerine katılan öğrenciler ve bunların bilgilendirdiği diğer öğrenciler tarafından tartışmaya açılması ve görüş ve önerilerin bildirilmesi;

4. Öğrenci kurul ve kulüpleri ile işbirliği içerisinde etik standartların üniversite günlük yaşamına kazandırılması amacıyla işbölümü ve faaliyet planı yapılması.

V. Üniversite Yaşam Etiği

A. Profesyonel Etik

1. Bir meslektaşlar topluluğu olan üniversitede, yasa ve yönetmeliklerin zorlayıcı hükümleri dışında, öğretim elemanları arasında kıdem ve unvan ayrımcılığı yapılmamalı.
2. Gerek üniversiteye eleman alımında, gerekse yükseltme ve atamalarda hiçbir koşulda bilimsel standartların dışına çıkılmamalı.
3. Üniversitenin olanakları ve prestiji kişisel çıkarlar için kullanılmamalı.
4. Üniversite ile çıkar çatışması olmamasına özen gösterilmeli.
5. Profesyonel ortamı ve bölüm / birim içi barışı karşılıklı saygı ve nezaket içinde korumak tüm elemanların sorumlu olarak görülmeli.
6. Bölüm / birim toplantılarına ve ortak etkinliklere katılım sağlanmalı.
7. Gerek saydamlık gerekse gizlilik gerektiren konularda bu koşulların sağlanmasına özen gösterilmeli.
8. Ders dağılımı eşitlik ve hakkaniyet ilkelerine bağlı kalınarak yapılmalı.

9. Görev ve sorumluluklar dayanışma içinde paylaşılmalı.

B. Yönetişim Etiği

1. Üniversite, eşitlerin ortak çabasıyla oluşan ve yürütülen bir meslektaşlar topluluğudur.

2. Üniversitede "yönetim" değil, birlikte çaba gösterme anlayışı içinde "yönetişim" geçerlidir.

3. Akademik konularda öğretim elemanlarına öncelik tanımayan, yetersiz yönetim sistemleri akademik özgürlüğü olanaksız kılar. Öğretim elemanlarının ceza korkusu olmaksızın kurumla ilgili yönetim konularında görüş belirtebilmeleri akademik özgürlüğün korunabilmesi için esastır.

4. Akademik özgürlük, öğretim elemanlarının araştırmada ve sınıftaki akademik konularda, üyesi oldukları kurum ve o kurumun akademik politikaları hakkında, sorgulanmadan kabul gören gelenekselleşmiş değerlere ters düştüğü durumlar da dahil olmak üzere, kamu yararına ilişkin konularda görüş belirtmesini kapsar.

5. İyi yönetim aşağıdaki hususları içerir:

Öğretim elemanları, sağlıklı bir yönetim sisteminin onlara verdiği yetkiyle, kurullara/karar süreçlerine katılma ve özgürce görüş belirtme hak ve sorumluluğunu taşırlar.

İdari görev üstlenen öğretim elemanları başkanlığını yürüttükleri kurulların kararlarını uygular ve o birimin görüşlerini ilgili üst kurullara yansıtırlar. Kurul ve komisyon toplantılarında "parlemler toplantı usulleri"nin uygulanmasına özen gösterilir.

C. Araştırma Etiği

1. Araştırma yaparken profesyonel standartlar titizlikle uygulanır.
2. Yayınlarda sadece o çalışmaya gerçekten katkıda bulunan meslektaşların adı yazılır.
3. Araştırmalarda kullanılan veriler ve elde edilen sonuçlar çarpıtılmaz.
4. Başkasına ait fikir, yöntem ve sözcükler kaynak göstermeden kullanılmaz; bu gibi durumların tümü bilimsel aşırma (plagiarism) kapsamına girer.

D. Sanat ve Tasarım Etiği

1. Sanat ve tasarım faaliyetleri özgün olmalıdır.
2. Bir başkasının ürettiği yapıt veya tasarım esinlenme dışında parça parça veya bütün olarak taklit edilemez.
3. Hiçbir yapıt tasarımcısının izni olmadan sahnelenme, seslendirme, görüntülenme amacıyla kullanılamaz.

Bilimsel Araştırma ve Yayınlarda Etik İlkeler

Bilimsel araştırmalar ve onların doğal sonuçları olan bilimsel yayınlar üzerinde son yıllarda çok önemli etik sorunlar belirmiş ve toplumun her kesiminin ilgisini üzerinde toplamıştır. Akademik yaşamda ilerleme için araştırma ve bilimsel yayın zorunluluklarının getirilmesi bu yayınların doğruluk düzeylerinin de saptanması problemini doğur-

muştur. Bilimsel bir yayının ve onun dayanağı olan araştırmanın doğruluk düzeyi sadece dergi editörlerini, akademik yöneticileri, bilimsel okuyucuları değil tüm toplumu ilgilendirmektedir. Bilimsel yanıltmanın genelde iki biçimi olduğu bilinmektedir. “Özensiz araştırma” veya “disiplinsiz araştırma” adı verilen şekilde aslında kötü niyetli olmayan ancak bilimsel metodolojiye uymayarak yanlış sonuçlara ulaşan araştırmacılar tanımlanmaktadır. Bilerek yapılan yanıltıcı yayınlar için ise “bilimsel sahtekârlık”, “bilimsel yalancılık”, “bilimsel saptırma” gibi başlıklar kullanılmaktadır. Ancak her iki durumda da bilim çevreleri ve toplum yanıltılmakta ve zarar görmektedir.

Bilimsel Yanıltma Biçimleri

- I. Yazarlık hakkı sorunları (sorumsuz yazarlık)
- II. Korsanlık (plagiarizm)
- III. Uydurmacılık (fabrikasyon)
- IV. Çoklu yayın (duplikasyon)
- V. Bölerek yayınlama (salamizasyon)
- VI. İnsan-hayvan etiğine saygısızlık
- VII. Kaynakların taraflı seçilmesi
- VIII. Taraflı yayın (çıkarcı çatışması)

Yazarlık Hakkı Sorunları

- a) Çalışmanın planlanması, tasarımı, analizi veya yorumlanmasına katkıda bulunmak,
- b) yayını hazırlamak veya önemli oranda düşünsel katkı yaparak düzeltmek,
- c) yayınlanacak son biçime onay vermek.

Yazarlar her üç faaliyeti de yerine getirmelidir. Sadece verileri toplamak, fonları sağlamak, bölüm başkanı olmak, çalışma grubunu denetlemek gibi görevler yazarlık için yeterli sayılmamaktadır. Yazarlık haklarının gerçekte haketmeyen kişilere verilmesinin (ikram yazarlığı) nedenleri arasında akademik yükseltmelerde ve diğer faaliyetlerde yardım beklentisi, önemli isimlerin yazarlar arasına katılmasının yayının kabul şansını ve ilgi çekmesini artırması olasılığı sayılabilir. Bazı durumlarda yazarlar yayın ve atıf (sitasyon) sayılarını arttırmak için karşılıklı anlaşarak birbirlerini yazar listelerine eklemektedir. Her ne amaçla yapılmış olursa olsun, hakkı olmayan kişilerin yazarlar arasına katılmasının ve yayında hakkı olan kişilerin de katılmamasının bilimsel ahlak ve adalet kavramlarıyla uyuşmadığı açıktır.

Korsanlık (Plagiarism)

Daha önce yayınlanmış bir yayının tümünü veya bir kısmını kaynak göstermeden alarak kendi yayını gibi yeniden yayınlamak olan bu yanıltma biçimi en ciddi bilimsel etik saptırmalarından birisini oluşturmaktadır. Geçmişte kaynaklara ulaşılabilmenin zor olduğu dönemlerde daha yaygın olan bu uygulama elektronik araçlarla hemen her dilde yayınlara kolayca erişilebilen günümüzde azalmaktadır.

Uydurmacılık (Fabrikasyon)

En ciddi bilimsel yanıltma türlerinden birisi olan uydurmacılık gerçekte olmayan verileri ve sonuçları yayınlamak olarak tanımlanabilir. Ne yazık ki bu önemli sahtekârlık biçimine en ciddi merkezlerde ve yayın organlarında rastlanabilmektedir. Kişileri yalan ve uyduruk yayınlar yapmaya zorlayan koşulların kısmen akademik ortamdaki “yayın yapma baskısı” olduğu açıktır. Yeterli araştırma olanakları bulamayan,

akademik rekabet sürecinde geri kalmak istemeyen ve üstlerince yeterli araştırma eğitimi verilerek denetlenmeyen bazı kişilerin bu yollara sapma olasılığı artmaktadır. Ancak uyduruk yayınlar sadece bilimsel çevreleri değil tüm toplumu yanıltabilirler ve bilimin tüm insanlığın refahını amaçlayan yüzyıllar boyunca gelişmiş “doğruyu bulma” geleneğini zedeleyebilirler.

Çoklu Yayın (Duplikasyon)

Aynı verilerin ve sonuçların birden fazla yayında verilmesi anlamına gelen bu yanıltma türü basit gibi görünse de gerçekte ciddi boyutlara ulaşabilen bir uygulamadır. Aynı makaleyi değişik dillerde yayınlamak da bu gruba girmektedir. Aslında birçok dergi yayınladıkları makaleler için yazarlardan imzalı belgeler aldıklarından, bu uygulama “telif hakkı ihlali” olarak yasal sorumluluklar da getirmektedir. Orijinal bir makalenin, ilk makaleyi basan dergini editöründen izin alınarak, başka bir kaynaktan veya dilde yayınlanması mümkün olabilir. Ancak makalenin tümüyle, hangi dillerde olursa olsun, birden fazla yerde izin alınmadan yayınlanması etik olarak sorunludur. Çoğunlukla adayın yayın listesini kabarık göstermeye yönelik bu uygulama ile makaleleri değerlendiren editörler, aynı makaleyi yazan, inceleyen, düzeltene dergi sorumluları, makaleleri indeksleyen kuruluşlar, tümüyle aynı makaleleri gözden geçirmek zorunda kalan okuyucular zarar görmektedir.

Bölerek Yayınlama (Salamizasyon)

Bir önceki yanıltma biçimine benzeyen bu yöntemde yazarlar tek bir çalışmadan çıkan sonuçları yapay olarak bölerek birden fazla yayın çıkarma çabasına girmişlerdir. Örneğin, aynı hasta grubunda yapılan birden fazla ölçüm, tek bir makalede verilecekken, herbiri ayrı ayrı makale biçimine dönüştürülerek aynı veya farklı dergilere gönderilmektedir. Günümüzde elektronik indeksler aracılığı ile kolayca sapt-

nabilen bir etik sorundur.
Kaynakların Taraflı Seçilmesi

Araştırmacıların bilinçli veya bilişsiz olarak sıklıkla yaptığı bir bilimsel yanıtma biçimi de budur. Genelde makalelerin “Tartışma” bölümlerinde makalenin konusu ile ilgili destekleyici veya aksi yöndeki makaleler kaynak olarak verilmelidir. Eğer yazarlar sadece kendi sonuçlarını destekleyen kaynakları gösterip ters yöndeki makaleleri kaynak olarak vermezlerse bu taraflı bir sunuş olur.

Taraflı Yayın

Günümüzde bilimsel çalışmalar için çok büyük mali kaynaklar gerekmektedir. Giderek araştırmaların ticari şirketler tarafından desteklendiği görülmektedir. Böyle bir destekle gerçekleştirilen çalışmaların bilimsel tarafsızlık içinde yürütüldüğü ve sonlandırıldığı, araştırmacılara herhangi bir çıkar sağlanmadığı konusu açıklığa kavuşturulmalıdır. Saygın dergiler yazarlardan araştırmayı destekleyen ticari kuruluşlar ile aralarında hiçbir çıkar ilişkisi olmadığını belirten yazılı belgeler istemektedir. Ne yazık ki bu konu ülkemizde oldukça ihmal edilmiş bir görünümde ve araştırmacılara çeşitli olanaklar sağlanması olağan sayılmaktadır. Bunlar arasında çalışmanın yurtiçi veya yurtdışında sunulması için kolaylıklar, sonuçların sunuma-yayına hazırlanmasında yardımlar, bölümlere laboratuvarlara- derneklere katkılar sayılabilir. Bilimsel yanıtmanın hemen her ülkede var olduğu düşünülmektedir. Genelde araştırmacı ve öğrenciler arasında yapılan anketlerde bazı bilim dallarında % 40'lara varan oranlarda bilimsel yanıtma yapıldığı bildirilmiştir. Ancak yakalanan ve bir şekilde kanıtlanarak suçluların cezalandırıldığı durumlar çok daha azdır. Bu konuda dergi editörlerine büyük sorumluluklar düşmektedir. Yayın için gönderilen makalelerin özenli bir değerlendirmeden geçirilmesi, konularında uzman hakem-

lere danışılması, yazarların önceki yayın ve araştırma faaliyetlerinin incelenmesi gerekebilir. Editör çalışmanın özelliğine göre araştırmacıların eğitim ve uzmanlık düzeylerini, çalışmanın o merkezde, eldeki olanaklarla ve belirtilen zaman dilim içinde yapılmış olmasının olasılığını saptamalıdır. Literatüre tümüyle ters veya tümüyle uygun çalışmalar dikkat çekicidir. Farklı uzmanlık alanlarını içeren araştırmalarda yazarlar arasında o dallara uygun kişilerin bulunup bulunmadığı incelenmelidir. İstatistiksel analizlerin uzman istatistikçiler yardımı ile yapılması veya denetlenmesi gereklidir. Son yıllarda birçok dergi istatistik bakımından yazıları değerlendiren özel editörlere başvurmaktadır. Bilimsel yanıtmanın saptanması ve duyurulmasında okurlara da önemli sorumluluklar düşmektedir. Kuşkuyla bir yayınla karşılaşan okuyucu bu konuyu daha derinlemesine inceleyerek editöre mektup yazmalıdır. Bu bilimsel dürüstlüğün bir koşuludur. Yanıltıcı yayınların saptanması ve bilim kamuoyuna duyurulması, kişiler yanı sıra kurumları ve ülkeleri de yaralayabilmektedir. İnsanların bilimsel yanıtma yollarına başvurmalarının çeşitli nedenleri vardır. Tümüyle iyi niyetli ancak yanlış araştırma ve yayınlar olabileceği gibi kötü amaçlı, kişisel veya kurumsal çıkar sağlamaya yönelik saptırmalar da bulunabilir. Bu durumlarda ilgililerin uygun şekillerde uyarılmaları veya cezalandırılmaları gereklidir.

D. Öğretim Etiği

1. Ders çizelgesi (syllabus) öğrencilere dönem başında verilir ve bu programa uymaya özen gösterilir. Ders çizelgesinde belirtilen değerlendirme ölçütleri sonradan, öğrenciye danışılmaksızın değiştirilmez.
2. Öğrencinin performansı ve notu ile ilgili bilgiler süresi içinde ve geçerli bir neden olmadığı sürece sadece kendisine bildirilir. Değerlendirme ölçütleri dönem başında belirlenir ve buna uygun olarak verilen notların gerekçeleri açık bir şekilde öğrenciye açıklanır. Değerlendir-

mede hiçbir ayırım, kayırma yapılmaz. Öğretim elemanının yakınlarına ve akrabalarına ders vermesinin zorunlu olabileceği durumlarda, bölüm başkanına ve diğer ilgili kişilere haber verilip gerekli önlemler alınır.

3. Dersler tanımlarına ve bölüm/birim beklentilerine uygun şekilde verilir.

4. Ders kitapları özenle, öğrencilerin ekonomik durumları de göz önüne alınarak seçilir. Kütüphanede bulundurulur.

5. Dersler duyurulan saatlerde ve dersliklerde yapılır. Ders verme görevi araştırma görevlilerine bırakılmaz.

6. Öğretim elemanı verdiği dersin sınavında hazır bulunur.

7. Öğretim elemanı açıkladığı ofis saatlerine sadık kalır ve bu saatleri tümüyle öğrencilerine ayırır.

8. Öğretim elemanı danışmanlık görevini önemser. Bu görev sadece akademik konuları değil, öğrenciye ait diğer konuları da kapsar. Gerektiğinde öğrenci danışman tarafından gerekli yetkililere yönlendirilir.

9. Tavsiye (referans) mektupları abartısız ve özenle hazırlanır.

10. Öğrencilerin öğretim elemanı değerlendirme sürecine katılımları desteklenir.

E. Ayrımcılık ve Tacize İlişkin Etik İlkeler

1. Öğretim elemanları, öğrenciler ve personel ırk, dil, din ve cinsiyet ayrımı yapmazlar.
2. Yönetici konumunda olanlar kurumda çalışan bireylere yönelik özlük haklarını kısıtlayıcı, kariyerlerine zarar verici mesleki tacizde bulunmazlar.
3. Cinsel taciz yasaların belirlediği dar çerçevede değil, etik boyutu içinde değerlendirilir. Cinsel taciz ve buna bağlı olarak güç ve nüfuz kullanımı durumunda taciz gören öğretim elemanı, öğrenci ve personelin başvuruları ciddiye ve gizlilik ilkeleri çerçevesinde ele alınır.

Taciz

Üniversite ortamı kurumsal ve profesyonel bir çalışma ortamı olup, sosyal ortamlarda uygun olmayacak bazı sözler hareketler çalışma ortamına zarar getirebilir. Amaçlanan ortamın sürdürülebilmesinde üniversite mensuplarının önemli görev ve sorumlulukları vardır. Üniversite mensupları özgürlüklerini kullanırken, istemeyerek dahi olsa diğer kişilerin hakkı olan özgür, duyarlı ve saygılı eğitim-gelişim ortamına zarar vermemek için gerekli duyarlılığı gösterirler. Üniversite kendi mensuplarını bilinçlendirme amacıyla, taciz ve cinsel taciz konularını kapsayan eğitim programları sunar ve destek kaynaklar (web siteleri, danışmanlar vb.) oluşturur.

İlgili bölümde sıralanan mercilere yapılan tacizle ilgili şikâyetler azami gizlilik ilkelerine uyularak, ivedilikle, tarafsız olarak ve başvuruyu yapanın isteği yönünde gayri-resmi veya resmi olarak değerlendirilir. Gayri resmi başvurularda gizlilik en üst düzeyde tutulur, ancak bu durumda kurulun etkinliği sınırlı kalır. Resmi başvurularda ise

şikâyet, olayla doğrudan ilgili kişi veya kişilere bildirilir ve kurul gerekli işlemleri başlatır.

Tacizin Genel Tanımı

İrk, etnik köken, din, cinsel tercih, cinsiyet ve kişisel özelliklere yönelik, kişi ya da kişileri küçük düşürücü, güç kullanımı içeren veya içermeyen her türlü görsel/sözel veya fiziksel davranışlar taciz tanımına girer. Tacizi belirleyen unsur niyet değil, diğer kişinin üstünde bıraktığı etkidir. Kişinin gerek bilimsel ve idari yöneticiler, gerekse meslektaşlarından / öğrenci arkadaşlarından / birlikte çalıştığı iş arkadaşlarından bir bölümü tarafından kurum içindeki verimliliğini, saygınlık ve onurunu etkileyecek biçimde huzursuz edilmesi de taciz tanımına girer. Bu tür taciz kişiyi kurum içinde izole etmek, projelere katmamak, iletişim ve diğer özlük haklarını kullanmasını engellemek gibi örneklerle kendini gösterir. Taciz içeren davranışlar arasında tanımlanması en zor olanı cinsel tacizdir. Cinsel tacizi temelde olayın öznel koşulları belirler. Cinsel tacizin açık ya da örtülü birçok çeşidi vardır; genelde ast-üst ilişkileri veya kadın-erkek ilişkileri içinde görülmesine karşın, aynı kurumdaki bireyler ve hemcinsler arasında da rastlanılmaktadır.

Cinsel Tacizin Tanımı

Bireyin, istemediği halde cinsel şakalara, tekliflere, cinsel içerikli görsel, sözel ya da fiziksel bir harekete maruz kalması aşağıdaki koşullar altında cinsel taciz olarak tanımlanır.

a. Cinsel içerikli teklife uymadığı takdirde kişinin akademik ya da iş hayatıyla ilgili bedeller ödeyeceği, uyduğu takdirde ise hak etmediği kazançlar sağlayacağına açık olarak söylendiği veya ima yoluyla belirtildiği durumlar.

- b. Kişinin korkutulduğu, sindirildiği ve düşmanca bir ortam yaratılması sonucu akademik ya da iş performansının etkilendiği durumlar.
- c. Yukarıda tanımlanan davranışlar ya da yaratılan olumsuz ortamlar kendilerine yöneltilmiş olmasa bile, bu kişilerin akademik ya da iş performansının olumsuz yönde etkilendiği durumlar.

Eşit Statüde Olmayan Bireyler Arasında Gönüllü Cinsel ve Duygusal İlişkilerle İlgili Etik Sorunlar

Eşit statüde olmayan bireylerin (öğretim elemanı ile öğrenci, araştırma görevlisi ile öğrenci, müdür ile memur, koç ile sporcu, vb.) gönüllü cinsel ve duygusal ilişkilere girmeleri, her iki taraf için yıpratıcı riskler içerebilir. Bu tür ilişkilerin çıkar çatışması, istismar, kayırma potansiyeli taşıma olasılığı yüksek olup, bundan özgür ve liyakata dayalı çalışma ortamı zarar görür. Gönüllü ilişkilerde esas sorumluluk hiyerarşik sıralamada daha üst konumda olan kişinin üzerindedir. Özellikle öğretim elemanı ile öğrenci ilişkisi söz konusu olduğunda çok daha ciddi boyutlarda bir sorun ortaya çıkar. Bu tür ilişkiler kabul edilemez çünkü öğretim üyesinin rolü sadece sınıf içindeki konumuyla sınırlı değildir. O aynı zamanda bir danışman ve bilimsel yol göstericidir. Bu nedenle, öğretim elemanının öğrenci üzerinde sahip olduğu etki ve otorite, gönüllü de olsa, cinsel bir ilişkiyi yaşamasına engeldir.

Değerlendirmenin sonucunda, taciz aşağıdaki üç kategoriden biri içinde sınıflandırılır.

1. Basit Taciz: Tehdit unsuru taşımayan, ancak rahatsız edici, istenilmeyen ortamları yaratan hareketler. Örneğin, laf atmak, cinsel içerikli şakalar, iltifatlar ya da argo sözcükler kullanmak, flört etmek için ısrarcı davranışlar, pornografik materyal ile rahatsız etmek, kişinin cin-

sel yaşamıyla ilgili sorular sormak veya dedikodu üretmek vb.

2. Orta Düzeyde Taciz: Yukarıda belirtilen basit cinsel taciz hareketlerin, rahatsız ediciliği yönündeki uyarılara karşın sıklıkla sürdürülmesi.

3. Ağır Taciz: Tehdit unsuru içeren ve kişinin davranışlarını kontrol etmeye yönelik, süreklilik ya da şiddet içeren hareketler (örneğin takip etme, tehdit etme, telefonda ya da elektronik ortamda sıklıkla rahatsız etme, v.b). Cinsel içerikli teklife uymadığı durumlarda kişinin akademik ya da iş hayatıyla ilgili bedeller ödeyeceği, uyduğu takdirde ise hak etmediği kazançlar sağlayacağına açık olarak söylendiği veya ima yoluyla belirtildiği durumlar.

Tacizin Düzeyine Göre Atılabilecek Adımlar, Alınabilecek Önlemler ve Riskleri

1. Basit tacizde atılabilecek adımlar:

-Bu hareketin hoş karşılanmadığının söz veya davranışlarla belirtilmesi ya da bu ortamdan uzaklaşılması.

Riskler:

- Tartışma olasılığı
- Tacizin artma olasılığı

Belgeler:

- Tacizciden gelecek notların, mesajların saklanması
- Olaya ilişkin ayrıntılı kayıt tutulması

2. Orta Düzeyde Tacizde Atılabilecek Adımlar:

Bu düzeyde atılabilecek adımlar ikiye ayrılır:

2.1) Resmi Olmayan Girişimler:

Tacizde bulunan kişiye, rahatsız edici hareketlerinden vazgeçmediği takdirde, resmi adımlar atılacağına sözel veya yazılı olarak açık bir şekilde belirtilmesi.

Durumla ilgili olarak konuda uzman kişi ve mercilere danışılması.

Üçüncü kişilerin (ortak arkadaşlar, danışman, birim yöneticileri, kurul üyeleri gibi) aracı olarak devreye girmeleri.

2.2) Resmi Girişimler:

Akademik danışman, birim yöneticisi gibi kişilere veya doğrudan ÜYEK'e durumu belirten yazılı şikâyetle bulunulması.

Sonuç alınmadığı takdirde, şikâyetin bir üst kademeye iletilmesi.

Riskler:

Tartışma olasılığı

Tacizin artma olasılığı

Çevre tarafından dışlanma, mimlenme olasılığı

İş veya fırsat kaybı

Belgeler:

Tacizciden gelen notların, mesajların saklanması

Olaya ilişkin ayrıntılı belgelerin tutulması

Bütün atılan adımların ve sonuçlarının kaydının tutulması

Varsa tanıkların desteğinin istenmesi

3) Ağır Tacizde Atılabilecek Adımlar:

Tehdit unsuru içeren ve kişinin güvenliğini riske atan durumların gerekli mercilere, hem şikâyet hem korunma amacıyla bildirilmesi gerekir. Bunlar akademik veya diğer üst yöneticiler ve hatta polis veya savcılık olabilir.

Kişinin destek için bir terapisteye başvurması önerilir.

Bu düzeydeki tacizi yok saymak kişinin güvenliğini tehlikeye atacağı

için yukarıda belirtilen önlemlerin yanı sıra diğer kişisel önlemler alınmalıdır.

Riskler:

Daha önce sözü edilen riskler

Psikolojik tahribat

Maddi zarar

İş ve işlevsellik kaybı

Fiziksel zarar

Belgeler:

Yukarıda belirtilen belgelerin tutulması ve güvenli bir yerde saklanması

Mobbing

Mobbing, (Latince'de; psikolojik şiddet, baskı, kuşatma, taciz, rahatsız etme veya sıkıntı vermek), özellikle hiyerarşik yapılanmış gruplarda ve kontrolün zayıf olduğu örgütlerde, gücü elinde bulunduran kişinin ya da grubun, diğerlerine psikolojik yollardan, uzun süreli sistematik baskı uygulamasıdır. Son dönemde sosyoloji ve hukuk başta olmak üzere çeşitli alanlarda disiplinlerarası çalışılan bir konu haline gelmiştir.

Mobbing sözcüğü önceleri çocukların birbiriyle olan zorbalık ilişkilerini tanımlamakta kullanılmıştır. İşyerlerinde de 1950-1960'lı yıllarda yapılan araştırmalar, mobbingin sadece çocuklar arasında yaşanmadığını ortaya koymuştur.

Mobbing duygusal bir saldırıdır. Yaş, ırk, cinsiyet ayrımı gözetmeden, taciz, rahatsız etme ve kötü davranış yoluyla herhangi bir kişiye yönelen saldırganlıktır. Kişiyi iş yaşamından dışlamak amacıyla kasıtlı olarak yapılır. Kişinin saygısız ve zararlı bir davranışın hedefi olmasıyla başlar. İşveren ima ve alayla, karşısındakinin toplumsal itiba-

rını düşürmeye yönelik saldırgan bir ortam yaratarak kişiyi işten ayrılmaya zorlar.

Bir araştırmaya göre mobbing, kâr amacı gütmeyen kuruluşlarda, okullarda ve sağlık sektöründe daha yaygındır. Yüksek işsizlik oranları ve dolayısıyla çalışanın değersiz görülmesi mobbingin artmasına neden olmaktadır. Sonuç olarak her işyerinde ve her türlü kuruluşta rastlanabilir. Organizasyon bozukluğunun daha fazla olduğu işyerlerinde, disiplin getirmek, verimliliği artırmak, refleksleri koşullandırma (askeri disiplin) öne sürülerek yapılmakta ve meşrulaştırılmaktadır.

Mobbing davranış biçimleri sınıflandırılması: Kendini göstermeyi ve iletişim oluşumunu etkilemek: Söz kesilir, yapılan iş sürekli eleştirilir, jest ve bakışlarla ilişki kesilir, yazılı ve telefonda tehditler vs.

Sosyal ilişkilere saldırı: Mobbing uygulanan kişi ile konulmaz, diğerlerinden ayrılmış bir işyeri verilir, çalışanların sizinle ilişkiye geçmeleri yasaklanır, kişi orada değilmiş gibi davranılır.

İtibara saldırı: Arkadan kötü konuşulur, asılsız söylentiler çıkarılır, kişinin kararları sürekli sorgulanır, özgüveni olumsuz etkileyen bir iş yapmaya zorlanır.

Kişinin yaşam kalitesi ve mesleki durumuna saldırı: Kişiye hiçbir özel görev verilmez, sürdürülmesi için anlamsız ve kişinin sahip olduğundan daha az nitelik gerektiren işler verilir, iş sürekli değiştirilir, kişiye özgüveni etkileyecek şekilde işler verilir.

Kişinin sağlığına doğrudan saldırı: Kişi fiziksel olarak ağır işler yapmaya zorlanır, fiziksel şiddet tehditleri yapılır, doğrudan cinsel taciz ve fiziksel zarar verilir.

Mobbing, işin akışına ya da bir davranışa ilişkin bir anlaşmazlıkla başlar. Daha sonra mobbing uygulayanın saldırgan eylemleriyle devam eder, saldırganlığa mobbing uygulayanın dışında yönetim veya iş arkadaşları da katılabilir. Bir sonraki aşamada kurban, sorunun kaynağı, problemlili ya da akıl hastası olarak damgalanır. Süreç, işe son verilmesi ya da kişinin ayrılması ile tamamlanır. Bu sonuç, çoğunlukla mobbingin bitmesi anlamına gelmez, çünkü benzer bir iş kolunda çalışmak zorunda olan kişi kötü huylu, asi ya da işten anlamaz olarak damgalanarak referansları kirlenmiş olur.

Çalışanların Karşılaşabileceği Olaylar:

Çalışanların şerefi, doğruluğu, güvenilirliği ve mesleki yeterliliğine saldırılar başlar (Mesleki yeterlilik sorgulandığı zaman bu, o kişiye güvenilemeyeceği anlamına da gelir. Eğer kişiye güvenilmiyorsa yaptığı iş de değersizdir, kendisi de).

Olumsuz, küçük düşürücü, yıldırıcı, taciz edici, kontrol edici iletişim kurulur (Verilen süre içinde başarılması zor görevler vermek, izole edilmek, bilginin saklanması, kuralların sıkça değiştirilmesi).

Doğrudan ve dolaylı, gizli veya açık yapılması (Göz teması kurulmaz, kişi tutarsız gösterilir, görmezden gelinir, yetkileri azaltılır).

Bir veya birkaç kişi tarafından yapılması (Bu duruma bazen yöneticiler ve çalışanlar da katılır).

Sürekli, çoklu ve sistemli bir biçimde zaman içinde yapılması (Mobbingin sıklığı ve süresi zararı büyütür).

Hatalı olanın kurbanmış gibi gösterilmesi (Aniden yetersizmiş

gibi gösterilen kişiyle ilgili, önceden şikâyet konusu olmayan bazı hatalar sorun yaratmaya başlar).

Kurbanın itibarını kaybetmeye, kafasını karıştırmaya, yıldırmaya, yalıtıma yönelik olması ve teslim olmaya zorlaması (Utandırma eylemleri yapılır.)

Kişiyi dışlama niyetiyle yapılması.

İşyerinden ayrılmayı kurbanın tercihiymiş gibi göstermek.

Örgüt yönetimi tarafından hoş görülmesi, kışkırtılması, teşvik edilmesi (Çare aramak için başvurulmuş merciler kişiyi reddeder.)

Mağdurun Üzerindeki Etkileri:

Mobbing insanın mesleki bütünlük ve benlik duygusunu zedeler, kişinin kendine yönelik kuşkusunu artırır, şüphecilğe ve kafa karışıklığına neden olur, mağdur kendine güven duygusunu yitirir, kendisini yalıtabilir, huzursuzluk, korku, utanç, öfke ve endişe duyguları yaşar. Mobbing, ağlama, uyku bozuklukları, depresyon, yüksek tansiyon, panik atak gibi ruhsal sorunlar ve travma sonrası stres bozukluğu yaratabilir.

Mobbing kurbanlarına, yeni bir iş araması, yardım alması, kendini yalıtılmaması, özgüvenini geliştirmesi, olasılıkları hatırlaması, yaraları sarmaya çalışması, yasal işlem yapması ve sendikaya başvurmaları önerilmektedir.

Mobbingin psikolojik bir saldırı olduğu düşünülürse psikolojik savunma yöntemleri geliştirmek büyük önem taşımaktadır. Böylece alınan yaranın derinleşmesi önlenir ve kişi, iş yaşamının dışına atılmaktan kendini kurtarabilir.

Durdurulabilir ya da Engellenebilir mi?

Durdurmak ya da engellemekten önce sorunun varlığını anlamak gerekir. Konu, Türkiye’de ne yasal olarak tanımlanmış ne de bilinen bir olgu haline gelebilmiştir. Sınırlı sayıda insan kaynakları uzmanı ve sayılı psikologun dışında ne sendikalar ne de çalışma bakanlığı böyle bir sorunu gündemine almamıştır. Bu durumda sendikaya danışıldığında ya sorun anlaşılmayacak ya da işyerlerinin doğal bir süreci olarak görülecektir. Çünkü yaygın işsizlik ortamında başka birinin çalıştırılmak istenmesi mümkündür ve sırf bu nedenle bu tip davranışlar sergilenebilir. Mobbing aslında sıkça karşılaşılan yıldırma kavramından çok uzak gibi görünmese de yıldırma olgusu genel kabul görmüş ve engellenmesi için çalışılmayan bir konu olduğu için, hem olayın psikolojik boyutlarının hem de korunma ve önlemlerin öne çıkarılması açısından mobbing kullanılmaktadır.

Yapılması Gerekenler:

Mobbing uygulayana açıkça itiraz edilmeli, taciz edici söz ve davranışlarını durdurması istenmeli.

Olayları, verilen anlamsız emirleri ve uygulamaları yazılı olarak kaydedilmeli.

İlk fırsatta mobbing uygulayan yetkili kurumlara rapor edilmeli, eşiti ise üstüne, üstü ise üst makamlara durum açıkça ve kanıtlarıyla bildirilmelidir.

Gerekliyse, tıbbi ve psikolojik yardım alınmalıdır. Hem yardımcı olacaktır, hem de kanıt oluşturacaktır.

Şikâyet hakkında kuruluş içinde ne yapıldığını araştırılmalıdır.

İş arkadaşlarıyla durumun paylaşılması, ki onlar da aynı şekilde rahatsız olabilirler.

Bunlar mobbingi bir bütün olarak durdurmuyorsa hukuksal başvuru için yeterince malzeme toplanmış olur. Hem mobbingcilerin geri çekilmesini sağlayacak hem de kurbanların çaresiz kalmasını engelleyecektir.

Irkçılık

İrkçilik genel olarak çeşitli insan ırkları arasındaki biyolojik farklılıkların kültürel veya bireysel meseleleri de tayin etmesi gerektiğine ve doğal sebeplerle bir “ırkın” (çoğunlukla kendi “ırkının”) diğerlerinden üstün olduğuna ve diğerlerine hükmetmeye hakkı olduğuna duyulan inanç veya bu değerleri kabul eden düşüncedir. Ortaya çıkış nedenleri arasında çoğunlukla ekonomik nedenleri olması yanı sıra düşünsel nedenlere de dayanmaktadır.

Modern anlamda ırk kavramı bir insan grubunu tanımlamak, belirlemek için François Bernier tarafından kullanılmıştır. 17. ve 18. yüzyılda birçok düşünür ırklar hakkında yazılar yazmakta ve kuramlar üretmektedir. Bunların başında Linne ve Blumenbach gelmektedir. Linne’ye göre bu sınıflandırmalara bakıldığında kültürel ölçülerin yanı sıra biyolojik ölçülerin de iş başında olduğu görülmektedir. Bir ırklar sınıflaması yapılırken deri rengi belirleyici ölçüt olarak kullanılmaktadır. Buffon ile birlikte kültürel sınıflama daha çok geri plana itilmiş ve biyolojik sınıflama öne çıkarılmıştır.

Halkların belli bir genin etkisiyle oluşan özelliklerden dolayı birbirinden ayrılabilmesinin ve buradan bir ırklar hiyararşisi üretmenin

bilimsel olarak dayanağı yoktur. Biyolojik ve genetik olarak ırklar yoktur. Antropolojinin bugünkü verileriyle insanı ırklara ayırmak mümkün değildir.

Öte yandan ırkçılık terimi çoğunlukla, kendi etnik kültür değerlerini tek kriter olarak belirlemek (etnik merkezîyetçilik), farklılık korkusu (zenofobi), ırklar arasında birleşmelere ve ilişkilere karşıtlık ve milliyetçilik gibi kavramları da anlatıyor olabilir. ırkçılık, sosyal ayrımcılığı, “ırklar” arasında fark gözetilmesini ve soykırıma kadar varabilen şiddeti haklı göstermektedir.

ırkçı terimi ise, normalde ırkçılığı destekleyen kimse anlamında kullanılırken, 1940 yıllarından itibaren aşağılayıcı bir kelime olarak kullanılır olmuştur, bu sebeple hangi grup veya düşüncenin ırkçı sayılabileceği her zaman tartışmalı bir konu halini almıştır.

ırkçılık genel hatlarıyla incelendiğinde aynı dili konuşan, ve aynı soydan gelenlerin başka soylardan gelenleri aşağılaması olarak algılanır.* Üniversite mensuplarının ırkçı görüşler taşıması ve bunu ilişkilerine yansıtması etik açıdan sorunlu bir durumdur.

* MADDE 10. – Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasî düşünce, felsefî inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir.

(Ek: 7.5.2004-5170/1 md.)Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür.

Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınmaz.

(Değişik: 9.2.2008-5735/1 md.) Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar (9/2/2008 tarihli ve 5735 sayılı Kanununun 1 inci maddesiyle, bu fıkranın “bütün işlemlerinde” ibaresinden sonra gelmek üzere “ve her türlü kamu hizmetlerinden yararlanılmasında” ibaresi eklenmiş ve metne işlenmiştir. 5735 sayılı Kanun; Anayasa Mahkemesi'nin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.: 2008/116 sayılı Kararı ile iptal edildiğinden, bu Kanunun, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve İptal Kararının sonuçsuz kalmaması için Kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar Anayasa Mahkemesi'nin 5/6/2008 tarihli ve E.: 2008/16, K.:2008/16(Yürürlüğü Durdurma Kararı ile Yürürlüğünün Durdurulması hüküm altına alınmıştır).

Cinsiyetçilik

Bir cinsiyetin diğ erinden üstün olduğunu savunan görüş ve ideolojidir. Bu (bazı istisnaları olmakla birlikte); tarihte genel olarak erkeklerin kadınlara karşı, heteroseksüellerin eşcinsellere karşı üstünlüğü şeklinde rastlanır ve günümüzde de geçerliliğini yaygın şekilde korumakta, insanlar arasında halen etik bir değer ve tabu olarak varlığını sürdürmeye ve kabul görmeye devam etmektedir. Cinsiyetçiliğin insanlar arasında neden böylesine geniş ölçüde kabul gördüğü hakkında yapılan tartışmalar genellikle şu sonuçları işaret etmektedir.

Aile, toplum ve çeşitli dinlerden öğrenilen ve ahlaken doğru olduğu varsayılan kültürel ve etik normlar, değer yargıları, tabular kuralları, yasalar, örf ve adetler cinsiyetçiliği olağanlaştırır ve normalleştirir.

Kültür Ayrımcılığı

Kültür ayrımcılığı insanların etnik yapılarına değil, kültürlerine göre birbirlerinden ayrılmasına dayanan bir ayrımcılık türüdür. Kültür ayrımcılığında; ulusları birbirinden ayırmak için dil, din, mimari yapı, giyim tarzı, yemek kültürü gibi unsurlar kullanılır. Kültür ayrımcılığını savunan bir kişi kendi ulusunun kültürünün diğer kültürlerle oranla daha üstün olduğunu ve bu nedenle kendi ulusunun kültürünün evrensel olarak benimsenmesi gerektiğini savunur. Bu düşüncenin bir sonucu diğer ulusların kültürünün asimile edilmek istenmesidir. Kültür ayrımcılığı sömürgeciliğin de meydana gelme nedenleri arasında sayılmaktadır.

F. Sosyal Yaşam Etiği

1. Öğretim elemanları, akademik yöneticiler, öğrenciler ve çalışanlar arasındaki ilişkiler karşılıklı saygı ve nezaket kuralları çerçevesinde yürütülür.
2. Tüm taraflar görevlerinin gerektirdiği hak ve sorumlulukların bilinci içinde davranırlar.
3. Nüfuz ve güç kullanımı gibi baskı yöntemleri kullanılmaz.
4. Meslektaşlar, öğrenciler ve çalışanlar hiçbir çıkar doğrultusunda yönlendirilmez.
5. Kurumun tüm üyeleri uygunsuz olarak nitelendirilebilecek davranıslardan (sarhoş oluncaya kadar içki içmek gibi) kaçınır.

Bu kitapçık aşağıdaki kaynaklardan derlenerek hazırlanmıştır:

- Bishop C. *How to Edit a Scientific Journal*, ISI Press, Philadelphia, 1984, s.74.
- Kansu E. *Bilimsel Yanıltma ve Önlenmesi, Dünyada ve Türkiye’de Bilim, Etik ve Üniversite*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 1994.
- Andersen D, Attrup L, Axelsen N, Riis P. *Scientific Dishonesty & Good Scientific Practice*, Danish Medical Research Council, 1992.
- *Yayın Etiği Sempozyumu*, Tübitak Yayınları, Ankara, 1996.
- American College of Physicians. *Ethics Manual*, Fourth Edition, Ann Intern Med. 128:576- 594, 1998.
- Lynch A. *Publication of Research: The Ethical Dimension*, J. Dent Res, 73:1778-1782, 1994.
- Malone R. E. *Ethical Issues in Publication of Research*, J. Emerg Nurs, 3:281-3, 1998.
- International Committee of Medical Journal Editors. “Uniform Requirements for Manuscripts Submitted to Biomedical Journals”, *Can Med Assoc J*, 150: 147-154, 1994.
- Yank V, Rennie D. *Disclosure of Researcher Contributions: A study of original research articles in the Lancet*, Ann Intern Med, 130: 661-670, 1999.
- Horton R, Smith R. “Time to Redefine Authorship”, *BMJ*, 312: 723, 1996.
- Kern M. J. *Notice of Duplicate Publication*, Am J. Cardiol, 72 :548, 1994.
- Editorial, “Redundant Publication: Deja Vu II”, *Hepatology*, 20: 247-48, 1994.
- Editorial III. *Dual Publication of Abstracts*, Brit J. Anaest, 66:5, 1991.
- Swazey J. P., Anderson M. S., Lewis K. S. “Ethical Problems In Academic Research”, *Am Scientist*, 81:542-53, 1993.
- Farndon J. R., Büchler M., *Two Articles for Comparison*, Brit J Surg,

86:598-99, 1999.

- Çobanoğlu Şaban. *Mobbing/İşyerinde Duygusal Saldırı ve Mücadele Yöntemleri*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2005.
- *Mobbing, İşyerinde Duygusal Taciz*, Sistem Yayıncılık, 2003.
- Tınaz Pınar. *İşyerinde Psikolojik Taciz (Mobbing)*, İstanbul: Beta Yayınları, 2006.
- Bianet, *Mobbing Davasını Kazanan Kadın Mühendis: Mutlaka Mücadele Edin*.
- Bianet, *İşveren Psikolojik Tacizi Önlemek Zorunda*.
- Hacettepe Üniversitesi Araştırma ve Yayın Etiği İlkeleri
- Yeditepe Üniversitesi Bilim Etik Kurulu Çalışması Esasları
- Boğaziçi Üniversitesi Etik Kurulları ve İlkeleri
- The Fundamental Values of Academic Integrity, The Center for Academic Integrity
- Doğu Akdeniz Üniversitesi Araştırma Etiği ve Etik Kurulu İlkeleri
- Ankara Üniversitesi Etik Kurul Yönergesi
- Boğaziçi Üniversitesi Araştırma Etiği ve Etik Kurulu İlkeleri
- Doğu Üniversitesi Araştırma Etiği ve Etik Kurulu İlkeleri
- Özbek Sinan. *İrkçilik*, Bulut Yayınları, 2003, İstanbul.

